

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ У ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

Наш час докорінних змін й оновлень змісту навчання і виховання, сприяє тому, що з'являються нові педагогічні технології. Народжується нова педагогіка, розвивати і реалізовувати яку зможе тільки спеціаліст, здатний до постійного розвитку та самовдосконалення як в професійній так і в особистісній сфері. Видатний вітчизняний педагог С. Миропольський писав: «Істинна реформа школи починається з самоосвіти вчителя, з підвищення його морального значення, із збудження дружнього прагнення до вищої мети його місії, з утвердження єдності із святою працею» [7, с. 26]. Це твердження можна віднести й до особистості соціального педагога. Соціальний педагог – це новий тип педагога. Його діяльність – це зона довіри між людьми, шлях до взаєморозуміння, спілкування. На думку дослідниці М. Зайченко, «роль соціального педагога, який працює у навчальному закладі, суттєво відрізняється від ролі вчителя. У соціального педагога на першому місці не навчальна, не освітня, а виховна роль, функції допомоги та захисту. Соціальні педагоги мають сприяти саморозвитку особистості, створенню умов психологічного комфорту. А це можна здійснити лише у процесі безпосереднього спілкування з людьми, відчувачи їх настрій, інтереси, проблеми, реально оцінюючи можливості конкретної особистості, визначаючи складну систему взаємовідносин і знаходячи щоразу етично доцільну міру втручання у сім'ю, її найближче оточення. Завдання соціального педагога – обережна корекція психіки дитини, налагодження сприятливих взаємостосунків із сім'єю, та навколишнім світом. У своїй професійній діяльності соціальному педагогу доводиться, перш ніж утрутитися в ситуацію, ретельно вивчати психологічні особливості учня, його соціальне оточення, передбачити і бачити негативні явища, знати, що варто зробити, аби вчасно попередити виникнення тих чи інших негараздів» [4, с. 5–6]. Отже, діяльність соціального педагога полягає у створенні умов соціально-психологічного комфорту та безпеки учнів,

задоволенні їх потреб за допомогою соціальних, правових, психологічних, медичних, педагогічних механізмів попередження і переборення негативних явищ у родині, школі, близькому оточенні. Діяльність соціального педагога націлена на створення умов, необхідних для повноцінної соціалізації конкретної особистості.

Сучасні дослідження із соціальної педагогіки присвячені проблемам специфіки роботи соціального педагога в загальноосвітніх закладах та з певними категоріями населення, а також а також технологізації соціально-педагогічної діяльності (О.В. Безпалько, В.Г. Бочарова, Т.Г. Веретенко, Г.А. Вороніна, І.Д. Зверєва, А.Й. Капська, Л.Г. Коваль, Л.І. Міщик, Р.В. Овчарова, С.Р. Хлебик, П.А. Шептенко та ін.).

Становлення в Україні давно поширеної в усьому світі професії соціального педагога та соціального працівника вимагають створення й упровадження в освітній процес сучасних навчально-методичних матеріалів.

Потреба сучасного суспільства у свідомому управлінні соціальними процесами з метою оптимізації їх функціонування виводить на рівень найактуальніших проблему технологізації та вивчення функціонування соціальних інститутів. У контексті цього завдання технології соціальної роботи слід розглядати саме як сукупність методів, прийомів та впливів, що застосовуються для досягнення мети соціального розвитку та оптимального функціонування суспільства.

Розгортання системи соціально-педагогічної роботи викликало необхідність визначення технологій соціально-педагогічної діяльності, які ми розглядатимемо як сукупність форм, методів прийомів та способів, що застосовуються соціальними службами, окремими закладами соціального обслуговування, соціальними педагогами з метою забезпечення оптимальної реалізації завдань соціально-педагогічної діяльності.

Поняття «соціально-педагогічні технології» пов'язано з такими поняттями, як «соціальні технології» і «педагогічні технології».

Термін «педагогічні технології» з'явився в США спочатку як «технології

освіти», який потім був видозмінений у «педагогічні технології».

Спочатку «технології в освіті» передбачали використання різних технічних засобів навчання в школі. Наступною була ідея програмованого навчання і третій крок розширив горизонти педагогічних технологій до вивчення, розробки і застосування принципів оптимізації навчального процесу на основі новітніх досягнень науки і техніки.

Таким чином, педагогічна технологія має своє коріння у двох принципово різних галузях: технічні науки – розробка і застосування різних технічних засобів, що сприяють підвищенню ефективності навчального процесу; гуманітарна область знань – педагогіка, в межах якої здійснюється формування і відтворення результатів виховної та навчальної діяльності.

На думку В. Безпалька, «... педагогічна технологія – це проект відповідної педагогічної системи, який реалізується на практиці..., а системний підхід лежить в основі будь-якої педагогічної технології, відтвореність і планова ефективність якої цілком залежить від її системності і структурованості» [1, с. 6.]. За В. Безпальком, будь-яка система може бути або технологією, або мистецтвом. Мистецтво базується на інтуїції, технологія – на науці. З мистецтва все починається, технологією закінчується, щоб потім все розпочати знову.

На сучасному етапі розвитку педагогічної науки і практики під педагогічними технологіями розуміють систематичні методи планування, впровадження та оцінювання всіх процесів навчання і виховання учнів шляхом використання людських і технічних ресурсів для досягнення ефективності навчання.

Соціальні технології розглядаються як сукупність методів, прийомів та впливів, що застосовуються для досягнення мети соціального розвитку. Існує погляд на соціальні технології як узагальнення набутих і систематизованих знань, досвіду, умінь і практики роботи суб'єктів соціальної діяльності.

Соціальні технології також розглядаються як сукупність способів професійного впливу на соціальний об'єкт з метою його покращення,

забезпечення оптимізації функціонування при можливому тиражуванні даної системи впливу.

Соціальні технології – це єдиний тип технологічного процесу, що значною мірою базується на «суб'єкт – суб'єктних» відносинах. Без співпраці учасників соціального процесу, сумісних дій індивіда, сім'ї, групи, яким надається соціальна допомога чи підтримка, неможливо покращити ті обставини, які послужили причиною застосування соціальних технологій.

Технології соціально-педагогічної роботи – це сукупність форм, методів та прийомів, що застосовуються соціальними службами, окремими закладами соціального обслуговування, соціальними працівниками з метою досягнення успіху соціальної роботи та забезпечення ефективності реалізації завдань соціального захисту населення.

Технології соціально-педагогічної роботи – це сукупність способів, дій, спрямованих на встановлення, збереження чи поліпшення соціального функціонування об'єкта, а також на попередження негативних соціальних процесів.

Технології соціально-педагогічної роботи відображають її найголовнішу складову – прикладний аспект. Врахування технологій, що мають місце в соціально-педагогічній роботі допомагає помітно збільшити можливості вирішення соціальних проблем дітей і молоді.

Соціально-педагогічний підхід до соціальної роботи ми розглядаємо як сприяння саморозвитку особистості, реалізації її творчого потенціалу, здібностей, задатків, активізацію зусиль клієнтів (індивідів, груп, спільнот) на вирішення власних проблем.

Таким чином, можна говорити про інтегрований, універсальний характер соціально-педагогічної роботи. Зважаючи на це визначають такі основні складові соціально-педагогічних технологій: соціально-психологічні, соціально-медичні, безпосередньо соціально-педагогічні технології.

Під соціально-педагогічними технологіями розуміємо певну програму дій соціального педагога, його співробітництво з індивідом чи соціальною групою

в прогнозованих чи спонтанних умовах з метою досягнення оптимального результату.

Тому для розробки соціально-педагогічних технологій необхідно враховувати окремі обставини. Умови реалізації соціально-педагогічних технологій: особистісні якості соціального педагога, індивідуалізація і персоналізація соціально-педагогічних дій.

В основі реалізації соціально-педагогічних технологій мають бути закладені принципи соціальності та розвитку. Їх визначення і застосування в роботі є свідченням певного рівня розвитку соціально-педагогічної діяльності.

Крім загального підходу до технологізації соціально-педагогічного процесу, не виключається можливість застосування прикладних технологій, а саме: технологій соціально-педагогічної практики, адаптації, корекції, терапії, розв'язання конфліктних ситуацій тощо.

Основним завданням соціально-педагогічних технологій є, перш за все:

- розробка методів та методик результативного та раціонального цілеспрямованого соціального впливу;
- застосування технологізації як способу оптимізації соціально-педагогічного результату.

Соціально-педагогічна діяльність починається з постановки мети і завдань, які необхідно вирішити фахівцю, – сформувати у дитини навички спілкування, які з якої-небудь причини у неї відсутні, допомогти дитині пристосуватися в новому середовищі та ін. Мета, у свою чергу, визначить зміст діяльності, методи її реалізації і форми організації, які взаємопов'язані між собою.

Ціль соціально-педагогічної діяльності та її кінцеві результати залежать від того, наскільки правильно визначено зміст, які вибрано методи для її досягнення і форми організації цієї діяльності. Зрозуміло, що зміст, методи і форми не можуть існувати незалежно один від одного, їх взаємозв'язок визначається тим, що зміст впливає на форми і методи, ті у свою чергу можуть коректувати зміст і форми; крім того, форми і методи також між собою

взаємопов'язані.

Соціально-педагогічна технологія є інтеграційним різновидом соціальної і педагогічної технології. Можливість розробки соціально-педагогічних технологій обумовлена тим, що соціально-педагогічна діяльність, як і будь-який інший різновид соціальної діяльності, має свою структуру, завдяки якій вона може поетапно розчленовуватися і послідовно реалізовуватися. Основними компонентами, діяльності виступають цілепокладання, вибір способів дії і інструментарію, оцінка результатів діяльності (за М.А. Галагузовою).

Застосування технологій в роботі соціального педагога дозволяє поетапно реалізовувати виділені структурні компоненти його діяльності:

1) вирішення будь-якої проблеми дитини, що вимагає втручання соціального педагога, починається з діагностики проблеми, яка включає обов'язковий етап збору аналізу і систематизації інформації, на підставі якої може бути зроблений той або інший висновок. Особливістю діяльності соціального педагога є те, що дитина не завжди може сформулювати проблему, яка у неї виникає, і пояснити, чим вона викликана (конфліктом з батьками, конфліктом з учителями, конфліктом з групою дітей та ін.). Тому завдання соціального педагога полягає в тому, щоб самому виявити всі значущі обставини ситуації дитини і поставити правильний діагноз.

2) наступний етап – пошук шляхів вирішення цієї проблеми. Для цього на підставі діагнозу ставиться мета і відповідно до неї виділяються конкретні завдання діяльності. Виконання поставлених завдань може здійснюватися двома шляхами:

– перший – таку проблему можна вирішити відомим способом, із застосуванням вже розроблених технологій, тому завдання соціального педагога полягає у виборі саме тієї технології, яка забезпечить успішне вирішення проблеми. Для цього соціальний педагог повинен бути озброєний знаннями про всі існуючі соціально-педагогічні технології, а також уміннями вибирати ту, яка необхідна в даному конкретному випадку.

– якщо йому це не вдається (випадок винятковий), тоді соціальний педагог повинен уміти скласти свою власну програму вирішення проблеми, тобто самостійно розробити технологію своєї діяльності в даному випадку. Для цього соціальному педагогу необхідно знати, що таке індивідуальна програма, як вона складається, як при цьому враховуються особливості дитини, особливості її проблеми та багато іншого.

3) у будь-якому випадку ці два шляхи, ведуть до вирішення проблеми. Для цього соціальний педагог, залежно від того, яку технологію він застосовує, вибирає відповідні методи (переконання, вправа та ін.) і форми організації (індивідуальна, групова) своєї діяльності, певні засоби, які він використовує в роботі і які йому дозволяють вирішити проблему дитини.

4) після закінчення роботи соціальний педагог повинен оцінити, наскільки правильно вирішена проблема дитини. При цьому можливі принаймні два випадки:

– соціальний педагог позитивно вирішує проблему дитини, і на цьому його діяльність з дитиною закінчується;

– другий випадок – соціальний педагог не зміг або тільки частково вирішив проблему дитини, тоді необхідно з'ясувати, на якому етапі були допущені помилки: етапі діагностики, вибору рішення або визначення методів і засобів. У ньому разі необхідне коректування його діяльності на кожному етапі та повторення вирішення проблеми.

Отже, впровадження технологій в діяльність соціального педагога забезпечує економію сил і засобів, дозволяє науково будувати соціально-педагогічну діяльність, сприяє ефективності у вирішенні завдань, що стоять перед соціальним педагогом. Соціально-педагогічні технології дозволяють вирішувати весь широкий спектр завдань соціальної педагогіки – діагностики, соціальної профілактики, соціальної адаптації і соціальної реабілітації.

Список використаної літератури

1. Безпалько В. П. Слагаемые педагогической технологии /

В. П. Безпалько. – М. : Педагогика, 1989. – 192 с.

2. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях. Навчальний посібник / О. В. Безпалько. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 134с.

3. Завацька Л. М. Технології професійної діяльності соціального педагога. Навчальний посібник для ВНЗ / Л. М. Завацька. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2008. – 240 с.

4. Зайченко М. В. Інструментарій соціального педагога / Майя Зайченко. – К. : Шк. світ, 2011. – 128 с.

5. Інтегрований курс соціально-педагогічної теорії і практики / Навч. посіб. / За ред. І. М. Богданової. – Одеса : Пальміра, 2005. – 538 с.

6. Методика и технологи работы социального педагога : Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Б. Алмазов, М. А. Беляева, Н. С. Бессонова и др.; Под. ред. М. А. Галагузовой, Л. В. Мардахаева. – М. : Издательский центр «Академия», 2002. – 192 с.

7. Миропольский С. И. Самообразование учителя народной школы / С. И. Миропольский // Семья и школа. – 1872. – Т. 2. – № 1–5. – С. 26–29.

8. Настільна книга соціального педагога / Авт.-уклад. : О. Є. Марінушкіна, І. М. Вишнева, В. В. Носенок. – Х. : Вид-во «Ранок», 2011. – 272 с.

9. Соціальна педагогіка : Підручник / За ред. проф. А. Й. Капської. – К. : Центр навч. літератури, 2006. – 256 с.

10. Соціальна робота: технологічний аспект : Навчальний посібник / За ред. проф. А. Й. Капської. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 352 с.

11. Технології соціально-педагогічної діяльності : навчальний посібник // Уклад. : Н.М. Коляда. – Умань, 2009. – 70 с.